

מסע שורשים של משפחת אטקין לבלארוס – אוקטובר 2009

חזרנו ממסע שורשים מרתק ומרגש ביותר בבלארוס, אשר יישאר בזיכרונו למשך שנים רבות. המשתתפים במסע הנ"ל הם: מנחם אטקין – דור שני לניצולי השואה, רעייתי – מזל, ובנינו – אייל שהינו דור שלישי לניצולי השואה, אחי – חיים אטקין – דור שני, ורעייתו – טלי. מסע-שורשים מוצלח זה תוכנן, אורגן ונוהל באופן מופתי ע"י הגברת תמרה בורודץ', המתמחה באירגון של מסעות-שורשים לבלארוס.

להלן תקציר של המסע הנ"ל ומספר תמונות:

הקמנו אנדרטה בבית-העלמין היהודי בעיר דוקשיץ, לזכרה של הסבתא שלנו (שאותה מעולם לא הכרנו) – אווה (חוה) קמינסקה-אטקין, שהיתה פרטיזנית גיבורה ואמיצה בבלארוס. היא שימשה כאחות רפואית בבריגדת "אוקטובר" של הפרטיזנים, שלחמה בנאצים ביערות באיזור דוקשיץ וגלובוקי. אבי, מיכאל (מישקה) אטקין ז"ל, אשר היה הניצול היחיד מכל משפחת אטקין המורחבת, חיפש את אימו האהובה כל חייו בכל דרך אפשרית – אך ללא הצלחה. בהגיעו לגיל 65 הוא פנה לשגרירות בלארוס בישראל בבקשה שינסו לברר בארכיונים בבלארוס, מה עלה בגורלה של אימו האהובה, ששירתה ביחידת הרפואה של בריגדת "אוקטובר" של הפרטיזנים. כעבור שנה הוא קיבל מכתב תשובה רשמי מהשגרירות ובו כתוב שאמו נתפסה בידי הנאצים (ביחד עם חבריה ליחידת הרפואה) ביער בחודש מאי 1944, הם עונו קשות ונתלו ע"י הנאצים בעיר דוקשיץ בתאריך 3.6.1944 (מספר שבועות לפני סיום המלחמה בשטחי בלארוס).

קיימנו טקס זכרון מכובד ע"י האנדרטה, שכלל אמירת קדיש ע"י מנחם וחיים אטקין, הדלקת נר נשמה, והקראת דברים מרגשים ביותר שכתבה רעייתי מזל.

<http://sites.google.com/site/friendsofjd/eva-kaminska-etkin-memorial-hebrew>

בטקס זכרון זה נכחו עמנו גם נציג מטעם ממשלת המחוז, עיתונאית וצלמת מקומית שערכו כתבה אודות מסע השורשים שלנו שם, ומר ניקולאי צ'יאסטיקוב שהינו זקן תושבי העיר, אשר עדיין זוכר היטב את בניית עמודי התליה

בעיר ע"י הנאצים בשנת 1944, שעליהם נתלתה סבתי היקרה – אווה (חוה) קמינסקה-אטקין, ביחד עם חבריה ליחידת הפרטיזנים.

היות ומקום קבורתה של סבתי אינו ידוע (למרות שלפני מספר חודשים אמי מצאה בבית מחברת ישנה שבה כתב אבי ז"ל בשנת 1949 את כל זכרונותיו מבלארוס, ובה הוא כותב שאחד הפרטיזנים שהוא פגש סיפר לו שמקום קבורתה ע"י פליסה), והיות ואין לה קבר, אבי תמיד אמר לנו שהוא היה רוצה לנסות לחפש את קברה של אמו האהובה, להניח שם אבן, ולספר לה ש"למרות הכל...אנחנו ניצחנו". ולכן, החלטנו להקים את האנדרטה הזו לזכרה של סבתינו היקרה והגיבורה, אשר אנו מקווים שהיא תעמוד לזכרון עולם בבית-העלמין היהודי בעיר דוקשיץ בבלארוס. ובכך למעשה, אנו הגשמנו את משאלתו החשובה של אבא ז"ל.

מאחורי האנדרטה הדבקנו לוח אלומיניום מיוחד שהוכן מראש על-ידינו בארץ (הוכנו 3 סוגי לוחות מיוחדים, הכוללים תמונות וטקסטים בשלוש שפות: רוסית, עברית, ואנגלית) עם שמותיהם של כל בני משפחת אטקין המורחבת שנספו בשואה בבלארוס.

נתתי הרצאה של שעה בבית-הספר התיכון של דוקשיץ, בפני כמאה תלמידים, אודות כל סיפור חייו של אבי: "למרות הכל...ניצחתי". אני הרציתי באנגלית, והמורה לאנגלית של ביה"ס + תמרה בורודץ' תרגמו את ההרצאה לרוסית. לאחר ההרצאה הענקתי את הספר באנגלית במתנה לבית-הספר. (בכל הרצאותי בבתי-ספר בישראל במהלך 4 השנים האחרונות – תרמתי את הספר בעברית לכל אחד מבתי-הספר שבהם הרציתי).

לאחר מכן, נסענו לעיירה שבה גדל אבי, ושמה: קרולבשצ'יזנה. זו עיירה שנמצאת באמצע הדרך בין דוקשיץ לגלובוקי. חיפשנו בעיירה את הבית של משפחת אטקין. נפגשנו עם שלוש הנשים הכי זקנות בעיירה, אשר זכרו את משפחת אטקין והראו לנו את הבית (המשמש כיום כבית-ספר למוזיקה), וגם את המקום בעיירה שבו היו ממוקמים עסקיה של משפחת אטקין: טחנת-הקמח והמנסרה לעצים. משפחת אטקין המורחבת היתה אחת המשפחות העשירות והמוכרות ביותר בכל האיזור של גלובוקי ודוקשיץ, והסבא שלי – מנחם-מנדל אטקין היה נדבן גדול, שתתם הרבה כספים למשפחות נזקקות בכל האיזור (גם ליהודים וגם לנוצרים).

תמונה של חלק ממשפחת אטקין המורחבת, שצולמה בשנת 1935 בעיירה קרולבשצ'יזנה.

עומדים משמאל לימין : סבתי – אווה (חווה) קמינסקה-אטקין, דודו של אבי – חנוך (חונקה) אטקין ורעייתו (שמה אינו ידוע), חנן פריבוסקין (בעלה של דודתו של אבי – רחל אטקין), בומה קבקוב – בן-דוד של אבא, שהגיע מישראל לביקור בקרולבשצ'יזנה, דודתו של אבי – רחל אטקין, וקרובת משפחה נוספת ששמה אינו ידוע. יושבים : סבתו של אבי – חיה-ליבע אטקין (לבית קבקוב), וסבו של אבי – שאול-רפאל אטקין. בתחתית התמונה, משמאל לימין : מייק (זליג) חודוש – בן-דודו של אבי, אבי – מיכאל (מישקה) אטקין, אחיו התאום של אבי – חיים-שבתאי (שעפסעלע), וגרג (הירשל) חודוש – בן-דוד של אבי (אחיו של מייק חודוש).

כשנה או שנתיים לאחר מכן, הצטלמו סבי וסבתי ביחד עם אבי ואחיו התאום (שנספה בשואה) בחזית ביתם בעיירה קרולבשצ'יזנה.

תמונה של הבית כפי שהוא נראה כיום (הוא משמש כקונסרבטוריון למוסיקה).

לאחר מכן, נסענו לעיר גלובוקי.
כל יהודי העיירה קרולבשצ'יזנה, כולל כל בני משפחת אטקין המורחבת, נלקחו בכח ע"י הנאצים אל הגיטו בעיר גלובוקי (מרחק של 14 ק"מ), בחודש אוקטובר 1941.
ביקרנו בשלושת קברי האחים (אחד מהם נמצא בקצה הגיטו, והשניים הנוספים נמצאים בעיר בארוק הסמוך). קיימנו שם טקסי זכרון: הדלקנו נרות נשמה, אמרנו קדיש, ועל אחת האנדרטאות הדבקנו (בצדה האחורי) לוחית אלומיניום מיוחדת עם שמות כל בני המשפחה שנספו בשואה שם.

ב- 20.8.1943 מוקדם בבוקר התחילו הנאצים להפגיז את גיטו גלובוקי בפצצות תבערה שנורו מהטנקים אשר הקיפו את הגיטו, ומכונות-הירייה של הנאצים ירו לכל עבר. זה היה יום חיסולו של גיטו גלובוקי בבלארוס.
רוב תושבי הגיטו הצפוף התכנסו בקרבת גדר העץ של הגיטו, הפונה לכיוון יער "בארוק", שנמצא במרחק של כשני קילומטר מהגיטו, והחלו לפרוץ את הגדר בבעיטות ובמכות חזקות.
גם דודתו של אבי עמדה שם, מול גדר הגיטו הבווער, כשהיא אוזנת בשתי ידיה את התאומים (אבי : מיכאל, ואחיו התאום : שעפסעלע). ואז אבי (ילד בן 11) אמר לה : "בואי נברח מכאן מהר עכשיו, אחרת אנו נמות כאן..." , אך היא ענתה : "לא, אנחנו לא רצים! אנחנו נשארים כאן ביחד".
ואז, כניראה שאבי הבין שזה אולי הרגע האחרון שבו הוא יכול עדיין להציל את חייו, והוא שחרר את ידו הקטנה מאחיזתה של הדודה לאה, ורץ במהירות רבה דרך הפירצה בגדר הגיטו הבווער לכיוון יער "בארוק" (שנמצא במרחק של כשני קילומטר) שבו היו פרטיזנים.
הנאצים ירו במכונות-ירייה אחרי כל הנמלטים מהגיטו הבווער.
בזמן "המירוץ לחיים" של אבי בשדה הפתוח, פגע כדור בכף רגלו, אך הוא המשיך לרוץ כל עוד כוחו עמד לו. אולם, כעבור ריצה של כקילומטר וחצי עם רגל מדממת, הוא נפל והתמוטט בשדה הפתוח. הוא חיפש בעיניו אחרי מישהו שיעבור בקרבתו ואולי יעזור לו להגיע אל תוך היער הקרוב.
ואכן הגיע "המלאך הגואל". היה זה מוטקה קראוט, שהרים את אבי הפצוע וסחב אותו על כתפו אל תוך יער "בארוק", אל חסותם של הפרטיזנים...
אמו של אבי – אווה (חווה) קמינסקה-אטקין, אשר לחמה נגד הנאצים בבריגדת "אוקטובר" של הפרטיזנים, היתה ביער אחר.

נסענו לבית-העלמין היהודי הישן בגלובוקי, על-מנת לנסות לחפש את קבריהם של שלושה אנשים ממשפחת אטקין הקבורים שם: סבי – מנחם-מנדל אטקין ז"ל (אשר נפטר בגיל 32, כתוצאה מהרעלת דם קטלנית, במרץ 1941 – כחצי שנה לפני שהנאצים פלשו לבלארוס והעבירו בכח את כל משפחת אטקין אל הגיטו בעיר גלובוקי), הסבא-רבא שלי – שאול-רפאל אטקין ז"ל, ודודו של אבי (אח של סבי) – חיים-שבתאי אטקין ז"ל (שנפטר בגיל 19). אולם לצערינו, לא הצלחנו למצוא אף אחד מקבריהם, היות והנאצים הרסו והשמידו את רוב המצבות שהיו בבית-עלמין זה, ואילו המצבות הבודדות שעדיין נותרו שם הינן שבורות או שלא ניתן לקרוא את האותיות החרוטות עליהן.

קיימנו פגישה חמה ולבבית עם ראש עיריית גלובוקי במשרדו. הפגישה נמשכה שעה, ובמהלכה שוחחנו גם על מספר רעיונות ותכניות כיצד לשמר את זכרונם של יהודי קהילת גלובוקי, אשר נספו בשואה בגיטו גלובוקי.

ראש עיריית גלובוקי מעוניין לחתום על "ברית ערים תאומות" עם עיר בישראל, וכעת אנו מטפלים בכך. הענקנו במתנה לראש העיר עותק של ספרו של אבי עם הקדשה אישית באנגלית וברוסית, וקיבלנו ממנו את דגל העיר גלובוקי ותמונה של הכנסיה הגדולה והיפה שבגלובוקי.

נתתי הרצאה נוספת בבית-הספר התיכון של גלובוקי, בפני 100 תלמידים. הפעם ההרצאה היתה בעברית עם תרגום לרוסית. בסיום ההרצאה תרמתי עותק של הספר לספריית בית-הספר.

לאחר-מכן, נסענו לבית-החולים של גלובוקי, שבו עבדה סבתי ז"ל כאחות רפואית עד אוקטובר 1941. נפגשנו עם מנהלת בית-החולים, והענקנו לה את השלט המיוחד והאיכותי שעליו מתנוססת תמונתה של סבתי. היא הבטיחה לנו שהיא תדאג לתלות את השלט המיוחד הנ"ל במקום מרכזי ובולט בבית-החולים.

אבי תמיד אמר לנו שהוא היה רוצה להביא תמונה של אמו היקרה לבית-החולים בגלובוקי, ולבקש מהם לתלות את התמונה בבית-החולים. כך שלמעשה, אנו הגשמנו חלום נוסף של אבא ז"ל.

כל הביקור שלנו בדוקשיץ ובגלובוקי סוקר ע"י מספר עיתונאים וצלמים מקומיים וגם מעיר המחוז, וע"י תחנת רדיו מחוזית.

על-מנת ללמוד יותר על סיפור חייו המרתק של אבי ז"ל, ניתן להוריד בחינם את הספר "למרות הכל...ניצחתי" בעברית או באנגלית.

http://www.etkin.co.il/34909/להורדת_הספר

לקריאת כל סיפור מסע השורשים הנ"ל באנגלית :
<http://sites.google.com/site/friendsofid/the-etkin-family-roots-trip>

בברכה חמה,

**מנחם אטקין
רמת-גן**